

Helyünk a világban – helyünk az iskolában

címen tartotta meg VI. Nyári Akadémiáját az MKE Könyvtárostanárok Szervezete. A közel egyhetes konferencia (1993. június 28. és július 2. között) Budapesten zajlott, mintegy 160 résztvevővel. A rendezvények többségének a társ-szervező Fővárosi Pedagógiai Intézet adott otthont, de külső helyszíneken megtartott programok között is válogathattak a Nyári Akadémia vendégei (Goethe Intézet, fővárosi általános és középiskolák, Könyvtárellátó Vállalat). Az 1983 óta kétévenként, rendszeresen sorakerülő nyári akadémiák rendezvényein első ízben fogadhattunk határon túli magyar kollégákat (41 fő) és nyugat-európai iskolai könyvtári szakembereket (Dániából és Németországból). A rendezői elképzelések maradéktalanul valóra váltására számos országos szerv, rendező, intézet, oktatási intézmény, vállalat (Művelődési és Közoktatási Minisztérium szakosztályai, Országos Széchényi Könyvtár, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Goethe Intézet, Könyvtárellátó Vállalat, Illyés Gyula Alapítvány stb.) anyagi támogatásával, szellemi és szervezési hozzájárulásával kerülhetett sor.

A Fővárosi Pedagógiai Intézet épülete III. emeleti nagytermének színpada felett befüggő, sötétkék alapon fehér feliratos táblán a konferencia lényegre törő mottója fogadta az érkező vendégeket: **HELYÜNK A VILÁGBAN – HELYÜNK AZ ISKOLÁBAN...** és a program-sorozat fokozatosan töltötte meg tartalommal az egyszerű nyelvi ötletet. Oktatáspolitikusok, törvényalkotók, tantervkészítők, hazai és határainkon kívül tevékenykedő kollégák, nyugat-európai országok képviselői, gyakorló könyvtárostanárok, oktatás- és olvasáskutatók kíséreltek meg választ adni a kérdésre: mi a helye, szerepe a könyvnek, az információnak, az iskolai könyvtárnak, a könyvtárostánárnak a fiatal nemzedék értelmese, praktikus felkészítésében az iskola falain belül és kívül, határainkon innen és túl. Mit kell adnia a könyvtárnak, könyvtárostánárnak, közvetítésével az iskolának a pedagógusoknak a *ma* ifjúsága számára ahhoz, hogy a jövőben várható feladatai előtt ne álljon tanácstalanul, az állandóan változó körülmények között is képes legyen megállni a helyét. Ha a konferencia végeztével áttekintett válaszok nem is voltak mindig egybehangzóak, megnyugtatóan lezártak, egyértelműek, mégis hitelesen és jószándékúan tükrözték az itt és most kialakult helyzet pozitív és sokszor problematikus elmozdulásait.

Ennek előrebocsátásával az csemények mechanikus, időrendi követése helyett inkább a tartalmi csomópontok vonalán kíséreljük meg bemutatni a konferencia mondanivalóját, tapasztalatait.

A VI. Nyári Akadémia ünnepélyes megnyitóján *Tóth Gyula* (a Berzsenyi Dániel Tanítóképző Főiskola tanszékvezetője) elnöki bevezetője után *Horváth Tibor*, az MKE elnöke, az OPKM főigazgatója méltatta az írásbeliség, könyv, könyvtár történetileg kialakult értékét és napjainkban betöltött, nélkülözhetetlen szerepét. Mivel a közoktatás korszerűsítése elképzelhetetlen könyves háttér, könyvtári eszközök nélkül, a tanácskozásnak is elő kell segítenie, hogy az iskolát legfőbb forrásaihoz közelítse.

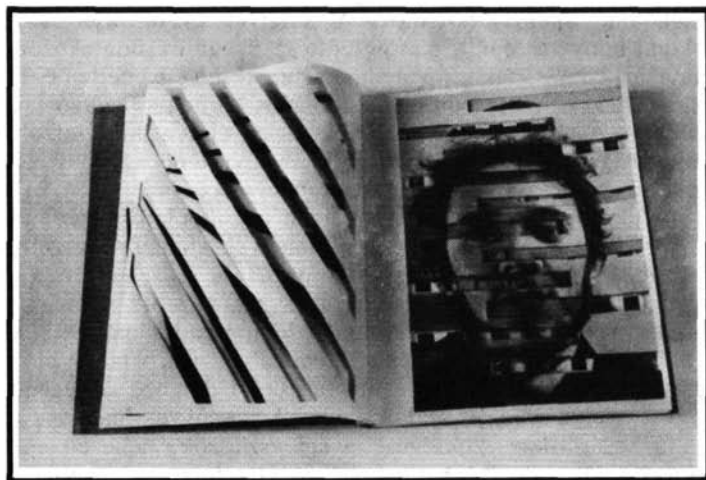
A könyvtárostánár szerepét, kellő tanári és könyvtárosi felkészültségének, em-

beri alkalmasságának fontosságát hangsúlyozta előadásában *Kálmán Attila* államtitkár és leszögezte, hogy a legjobb tanerőket kellene könyvtárosi feladatokkal megbízni, hiszen az iskolai információszerezés legfőbb forrását kezelik. A továbbiakban ismertette a parlamenti vitára bocsátott négy, egymással összefüggő törvénytervezetet, közülük részletesen szólt a közoktatási törvény tervezetéről (ma már a parlament által elfogadott törvény!) előremutató, demokratikus törekvéseiről. Hangsúlyozta a szabad iskolaalapítás jelentőségét és kifejtette, hogy az iskolaszervezeti mozgásokat – melyek jóval a rendszerváltás előtt megindultak – összhangba kell hozni a településszerkezeti adottságokkal. A kimenetszabályozás kapcsán foglalkozott az alapvizsga és az érettségi szerepével, valamint a bemenetszabályozást szolgáló Nemzeti Alaptanterv jelenlegi munkálataival. Kiemelte, hogy a túlfeszített tantervi programok követése helyett az alapképességek (beszéd, olvasás, számolás) minél biztosabb és differenciált elsajátítását kellene az iskolának szolgálnia. Ennek az alapvető pedagógiai elvnek a részletes és szuggesztív kifejtésére vállalkozott *Baranyi Károly*, az MKM főosztályvezetője, hangsúlyozva az életkori sajátosságokhoz igazodó tananyag, módszer, bánásmód jelentőségét. A gyermek életkorához képest túlzottan előrehozott ismeretanyag fölösleges frusztrációkhoz vezethet. *Babits Mihály* egyik korai tanulmányát idézve: „beszélni és gondolkozni kell a tanulókat megtanítani”, a könyv és az olvasás szeretetére kell nevelni őket. Ez pedig megoldhatatlan a könyvtári eszközrendszer, jól felkészült könyvtáros-tanár nélkül. Ugyancsak az MKM képviselőjében szólt *Sóron László* osztályvezető a könyvtári törvény tervezetéről, a könyvtári rendszer eddig stabilnak érzett kereteinek szükségszerű meglazulásáról, az önkormányzatok és az állam finanszírozásának és felelősségvállalásának megváltozott arányairól.

Új, országos szolgáltató intézmény feladatvállalásáról, szervezeti kérdéseiről számolt be *Varga Márta*, az Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda (OKSZI) igazgatója. Az iskolai könyvtárak érdekében kifejtett tevékenységükből ki kell emelnünk az országos könyvtári tanulmányi verseny megrendezését és az új iskolai könyvtárakkal foglalkozó módszertani lap megindításának előmunkálatait.

Érdekes színpoltja volt a tanácskozásnak *Szebenyi Péter* igazgató (Fővárosi

Skuta Helgason (Németország)

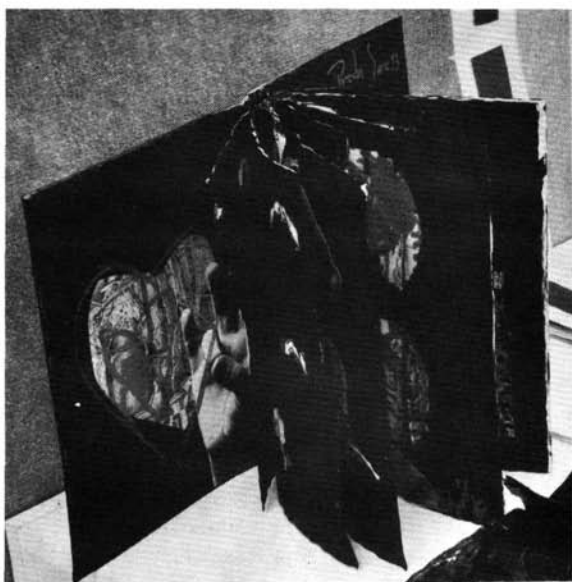

Pedagógiai Intézet) előadása, amely Könyvtár és oktatás címen történeti visszapillantás keretében mutatta be a könyvtár állandó, mégis állandóan változó szerepét az iskola életében. Korszakolásában az ókortól a könyvnyomtatásig (XV. sz.), a XV. sz.-tól 1960-ig, illetve a 60-as évek végétől napjainkig terjedő időszakokat határolt el, végigkövetve a kéziratos dokumentumok globális felhasználásától a különböző mértékű és mélységű korlátozásokon, a tankönyvi fétiszmuson keresztül a sokkönyvűségig, a forrásközpont alapú oktatásig terjedő utat. Esmefuttatása egy kicsit az iskolai könyvtárak történetének feldolgozatlan, fehér foltjaira terelte lelkiismeretünk figyelmét.

Elkülöníthető tartalmi csomópontja volt a tanácskozásnak a külföldi iskolai könyvtárügy kérdése. *Papp István*, az MKE főtitkára, az FSZEK főigazgató-helyettese tárgyi alapossággal és pihentető, anekdotikus érdekességekkel számolt be az USA és számos nyugat-európai ország iskolai könyvtári állapotáról. A szaksajtó tallózásából megtudhattuk, hogy az iskolai könyvtárügyben előttünk járó országokban is vannak gondok, problémák, hogy a kiadott normatívák még nem tekinthetők gyakorlati megvalósulásnak, hogy mások hibáiból is tanulhatunk, hogy a közoktatás és a szélesebb társadalmi közeg szemléleti megítélése nagymértékben meghatározza egy nemzet iskolai könyvtári kultúráját, a finansziális ráfordításokat éppúgy, mint a pedagógiai felhasználás módszertani színvonalát.

A Papp István által felvázolt kép „kinagyított” részleteit élvezhettük másnap a Goethe Intézet előadótermében. *Bengt Moliskøvn*, *Soren Røperup* a dán, *Andreas Papendieck* pedig a német testvérszervezet képviselőjében fogadta el meghívásunkat. Élmenyszerű beszámolóikat videóval, diáorral illusztrálták és készségesen válaszoltak a hallgatóság kérdéseire. A dán iskolai könyvtárügy – közismerten – a legfejlettebb Európában: az 1964-es Könyvtári törvény megjelenése óta napjainkig (a néhány hete megjelent dán közoktatási törvény tanúsága szerint) fontos társadalmi és közoktatási ügynek tekintették az iskolák korszerű könyvtári ellátásának megteremtését. Az önálló könyvtárhasználatra nevelés pedagógiai kultúrája a felfedezettő kommunikációra épülő tanulás kreatív munkaformáival, az új tanulási projektekkel szoros összefüggésben bontakozott ki. Bámulatos volt számunkra az iskolákban alkalmazott információs technika, de ennél is tanulságosabb volt a dán iskola gyermekközpontúsága, humánus tanuló-pedagógus kapcsolatra épülő, alkotó tevékenységre ösztönző légköre. Hasonló pedagógiai megfontolásokra épült a német iskolai könyvtárak közel másfél évtizede megindult intenzív fejlődése. A diafelvételek bizonyossága szerint sok, szép, új iskolai könyvtár épült, gazdag építészeti kultúra bontakozott ki, de az iskolák könyvtári ellátásának színvonala meglehetősen egyenetlen és a könyvtári eszközrendszer még nem szervült olyan általános körűen a pedagógiai kultúrába mint Dániában. (A téma iránt érdeklődőknek egyébként ajánljuk a két ország iskolai könyvtárügyéről szóló tájékoztató kiadványt, amely a konferencia címén jelent meg a Fővárosi Pedagógiai Intézet műhelyében.)

A határon túlról érkezett magyar kollégák közül sokan megszólaltak, hogy gondjaikat, problémáikat és a nehéz körülmények ellenére szerzett örömeiket megosszák velünk. Esetükben az iskolai könyvtár többet jelent, mint pedagógiai vagy könyvtár-szakmai kérdést, számukra és környezetük számára az iskolai könyvtár az anyanyelvi kultúra ápolásának, fennmaradásának nélkülözhetetlen eszközét, színterét jelenti. Erdélyben, Szlovákiában, Kárpátalján élő és magyar (vagy vegyes) tannyelvű iskolában könyvtárosként dolgozó kollégánk leginkább a magyar nyelvű szép- és szakirodalom, kézikönyvek hiányát panaszolták; elégtelenek a vásárláshoz szükséges anyagi eszközök, nehezen elérhetőek a beszerzés forrásai (Beregszász, Királyhelmec). Hatalmas, az anyaország számára

Marilena Preda Sânc (Románia)

is feltáratlan szellemi kincset képviselnek az erdélyi nagymúltú, 300–400 évre visszatekintő iskolai könyvtárak, de a muzeális gyűjtemény nem pótolhatja a friss információkat nyújtó könyveket, folyóiratokat (Sepsziszentgyörgy). Megnyugtató színfoltja volt a tanácskozásnak *Zwer Ilona* hozzászólása, amelyből megtudtuk, hogy Szlovéniában minden eszközzel elősegítik a nemzetiségi jogok gyakorlását. Megrendítő magyarság- és hivatástudattal nyilatkozott a beregszászi pedagógiai könyvtárban dolgozó *Gulácsy Mária* és *Weinrauch Katalin*, a Kárpát-aljai Magyar Könyvtárosok Egyesületének alelnöke az anyanyelvi művelődés nehézségeiről, alapvető feltételeinek hiányairól, például az iskolai könyvtárak borzalmas állapotáról számoltak be. Bár a demokratizálódási folyamat megindulásával vannak biztató jelek a magyar tannyelvű oktatás javítására, nagymértékben rá vannak utalva az anyanemzet segítségére. Szinte minden megszólaló köszönettel adózott az eddigi támogatásért és örömmel fogadták a jelenlévők *Nagy Attila* levezető elnök (OSZK), *Aczél Endre* (MKM), *Horváth Tibor* (OPKM) további együttműködésre vonatkozó információit, javaslatait (határon túli könyvkiadás támogatása, a könyvtárosi képzés, továbbképzés támogatása kihelyezett előadások vállalásával, depo tervezete a szervezettebb könyvellátás érdekében, a magyar könyvkiadásról szóló tájékoztató kiadványok eljuttatása stb.

A programban alternatív iskolai könyvtárlátogatásra is lehetőség kínálkozott, amelynek keretében három szép, korszerű könyvtárral rendelkező iskola (Babits Mihály Gimnázium, Jókai Mór Általános Iskola és a Kiss János altábornagy u. 31. sz. alatti Általános Iskola) várta vendégül a tanácskozás résztvevőit.

Egy teljes szakmai napot a Varga István Kereskedelmi Szakközép- és Szakmunkásképző Iskolában tartottunk meg, amelynek könyvtára nemcsak budapesti, hanem országos viszonylatban is a legkorszerűbbek közé tartozik. Több mint 300 m²-es esztétikusan berendezett, nagyobb részét egybefüggő olvasói, könyvki-

választó terében hallgathatták a konferencia résztvevői *Heffner Anna* irodavezető tájékoztatóját a Pedagógus Szakma Megújítása (PSZM) Projekt Iroda tanfolyam-szervezési és pályázati tevékenységéről, amelyet – a PSZM Projekt Kuratóriumának megbízásából – abból a célból végeznek, hogy megadott témakörökben tantervek, tankönyvek és egyéb taneszközök, segédanyagok kidolgozására, elkészítésére ösztönözzék a gyakorló pedagógusokat. Ezenkívül a kész pályaművek kiadását és gyakorlati kipróbálását is menedzselik. A pályázatban meghirdetett témakörök között előkelő helyet kapott az informatika, könyvtárhasztnálát, önművelés kérdése. Az utóbbi témákban már eddig is számos, színvonalas kiadvány látott napvilágot, illetve vár kiadásra. Ezt követően *Németh István* informatikaoktató (Általános Iskola, Törökbálint) és *Homor Tivadar* könyvtárostánár (Ortutay Gyula Általános Iskola, Győr) arról számoltak be, hogy az Értékközvetítő, illetve NYIK program milyen mértékben és formákban hasznosítja és építi be az informatikai lehetőségeket és a könyvtári eszközrendszert pedagógiai gyakorlatába.

Ebben az ideális könyvtári környezetben került sor a Nemzeti Alaptanterv(ek) informatikai és könyvtári informatikai programjának elemzésére, a fogalmak tisztázására, a fővárosi könyvtárismereti kerettanterv munkálatainak ismertetésére, amelyre e sorok szerzője vállalkozott. *Fáykissné Marillai Zsuzsanna*, az említett tanterv társszerzője részletesen kitért hozzászólásában a program gyakorlati bevezetésének kérdéseire.

A konferencia befejező, de egyik legemlékezetesebb szakmai napirendi pontjaként Nagy Attila (OSZK–KMK) tartott előadást az olvasáskutatás legújabb eredményeiről és a nemrégiben megalakult Magyar Olvasástársaság (HUNRA) tevékenységéről és közeli programjáról.

Tényszerűen bemutatva az IEA vizsgálat tükrében a magyar tizennégy éves tanulók értő olvasásának teljesítményeit. A nemzetközi mezőnyben elért, relatíve jó eredményeink – sajnos – nem jelentenek egyben abszolút javulást is, csupán az olvasás minőségének – a többi orszáéhoz képest – lassúbb romlását mutatják. Az olvasási teljesítmény-mérés tényszerű adatainak ismertetésén túl, Nagy Attila emberközeli érzékeltette a számszerű adatok mögött ható, munkáló tényezőket, az emberi kapcsolatok minőségének jelentőségét.

A tanácskozás záróakkordjaként Horváth Tibor, az MKE elnöke beszélt az egyesület szervezeti felépítéséről, szakmai jelentőségéről, programjairól, terveiről. Majd a társrendező intézmény nevében *Kóczyán Béláné* igazgatóhelyettes (FPI) köszöntötte a hallgatóságot és fejtette ki véleményét, elismerését a könyvtárostánárok felelősségteljes, áldozatos munkájáról. Végül *Balogh Mihály*, a Könyvtárostánárok Szervezetének elnöke ismertette a fiatal szekció eddigi tevékenységét, méltatta a könyvtárostánárok iránta tanúsított, megnövekedett érdeklődését, ami a taglétszám fokozatos emelkedésében is kifejezésre jut (jelenleg 260 főt regisztrálunk). Köszönetet mondott a konferencia – bevezetőben már említett – szponzorainak, jóízű csapatmunkának értékelte a rendezők, a szakmai, szervezői, technikai közreműködők, támogatók együttes, áldozatos tevékenységét, és baráti jókívánságokkal zárta a VI. Nyári Akadémiát.

A tanácskozás forgatókönyve szakmai és kulturális kísérőprogramokkal egészült ki, amelyek keretében a résztvevők megismerkedhettek az FPI Könyvtárával, a Könyvtárellátó Vállalat szolgáltatásaival, *Mohai Lajos* SZIRÉN nevű integrált könyvtári programjával, a Nemzeti Múzeummal, a Parlamenttel és végül egy hajóúttal befejeződő, igen kellemes délutánt tölthettek el Szentendre műemlékei között.

Dán Krisztina

Iskolakönyvtári szívhangok II.

Betűfaló gimnazisták

Milyen a jól felszerelt középiskolai könyvtár? Sokféle válasz adható erre a kérdésre – a iskola jellegétől, hagyományaitól, helyi sajátosságaitól függően. A Fővárosi Pedagógiai Intézet múlt évi módszertani útmutatója alapján hét-nyolcezer könyvféleség megléte kívánatos, mégpedig az iskolatípus tantervének megfelelő összetételben.

Könyves szakemberek szerint egy modern középiskolai gyűjteményben a kézi- és segédkönyvtári állomány kedvező esetben elérheti a 12–15 százalékot, a házi olvasmányokból viszont elég három százalék is. Az ideális könyvtárban a címek mintegy húsz százalékát a pedagógiai és határtudományi irodalomból válogatott művek teszik ki; igaz, ebbe a kategóriába beletartoznak a nevelő-oktató tevékenység alapvető segédeszközei, a tankönyvek, feladat- és szöveggyűjtemények stb. is. Az állomány további részét a tananyaghoz szorosan kapcsolódó, de nem munkaeszköz jellegű, illetve a tananyagot kiegészítő művek képezik! A tudományos ismeretterjesztő és a szakirodalom aránya a teljes állománynak akár hetven százalékát is elérheti.

Íme, a norma, amihez igazodni lehetne, de olyan iskolában nem fordultam meg, ahol a könyvtáros megörvendeztetett volna a fenti kívánalmaknak megfelelő részletes adatokkal, mivel ilyen kimutatások talán sehol sem készülnek. A budapesti Kossuth Lajos Gimnáziumban mindenestre megpróbáltam az elvi útmutatást valamiképp összevetni a valósággal.

Ennek a középiskolának a szabadpolcos könyvtára az épület hátsó traktusában van, a napi nyüzsgéstől félreeső, csöndes helyen. A hatvanas években varrógépek surrogása töltötte be ezt a termet, itt folyt ugyanis a lányok politechnikai oktatása mindaddig, amíg ennek divatja volt a pedagógiában. A 110 négyzetméteres világos terem eszményi helye az elmélyülésnek, az olvasásnak. Az eredetileg könyvtárnak szánt szoba alig negyede volt a mostaninak.

A teljes állomány – *Zsida Mária* magyar-könyvtár szakos tanár pontos adataival szolgál – látogatásom napján 10 271 kötet. A kézikönyvek aránya – egy részük a tanári szobában van elhelyezve, praktikus okok miatt – „csak” tíz százalék, viszont ugyanennyi a kötelező olvasmányoké is. A szépirodalom hatvan százalékkal részesedik az állományból, a fennmaradó húsz százalékon pedig a pedagógia és a tudományos ismeretterjesztés osztozik. Ezeket az adatokat becsléssel alakítottuk ki *Zsida Máriával* együtt. A gimnáziumba harminc folyóirat, illetve hetilap jár, ez a mennyiség az igényeket nagyjából kielégíti. Muzeális értékű könyvek nincsenek, mint a nagyhírű, patinás iskoláknak, ami érthető, mert a gimnáziumot 1919-ben alapították, tehát a hatvennégy esztendejével iskolai viszonylatban még fiatal intézmény. Ellenben van egy eredeti Kossuth-levél a birtokukban. A könyvtár legrégibb darabja a Kossuth szerkesztette Pesti Hírlap 1841-es bekötött évfolyama.

Böngészés közben hamar feltűnik a német nyelvű könyvek viszonylagos magas száma, 495 van belőlük. Ennek magyarázata, hogy két évtizeden keresztül német nemzetiségű tagozat is működött a gimnáziumban. Három éve a nemzeti-

ségi részleg önállósult, elköltözött innen, és a különváláskor a német nyelvű anyag túlnyomó része az ő birtokukba került. Ám mivel a Kossuthban magyar-német két tannyelvű képzés továbbra is folyik, ezért újra hozzáláttak a német nyelvű anyag – főleg szótárak és nyelvkönyvek – gyarapításához. Mint látható, nem is eredménytelenül. A beszerzésben fő patrónusuk a *stuttgarti Institut für Auslandsbeziehungen*.

Horváth Gábor igazgató elmondta, hogy a németen kívül az angol és a spanyol nyelvű könyvek gyarapítását is szorgalmazzák. Ottjártamkor éppen egy több száz kötetes spanyol nyelvű könyvtári hagyaték megvételéről tárgyaltak az örökösökkel. „Csak harmincezer forintot kérnek az értékes gyűjteményért – érvelt az igazgató –, mely a teljes klasszikus spanyol irodalmat felöleli. Ezt a pénzt, amely éppen annyi, mint egyévi fejlesztési keretünk, még a föld alól is előteremtjük.”

Horváth Gábor szerint a könyvtárban dobog a gimnázium szíve. Messzemenő-ig meg van elégedve a könyvtáros kolléganő munkájával: „*Zsida Mária* 1980. szeptember 15-e óta rámolja, tisztogatja, kölcsönzi, katalogizálja, leltározza, selejtezi, vigyázza, dédelgeti a könyveket. Nagy szerepe van abban, hogy az olvasási kedv ma is emelkedik. Iskolánk tanulóinak kétharmad része rendszeresen olvas, többségük »megrögzött« betűfaló. S míg az első osztályosok többnyire csak a kötelező olvasmányokat keresik, a harmadikosok-negyedikesek már önállóan válogatnak, rászoknak a könyvre a képi kultúra korszakában is.

Iskolánk könyvtára növendékeink második otthona. Sokan nemcsak olvasnivalóért nyitnak be ide, hanem jönnek beszélgetni, társalogni a kolléganővel. Jönnek szünetben és óra után, zöldfülű elsősként, szépreményű végzősként; aztán később az egyetemista, a taxisofőr, az önkormányzati képviselő is visszavágyik és visszatér oda, ahol soha senkit nem utasítanak el időhiányra hivatkozva.”

Kapósak a nyelvkönyvek

A budapesti *Csonka János Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola* a hazai középfokú szakképzés egyik fellegvára. Ez az intézet – kint található a XVI. kerület szélén, az *Ikarus* gyár szomszédságában – igazi pedagógiai nagyüzem: 51 osztállyal, 105 pedagógussal, másfélezer tanulóval, ahol napjainkban, a szakképzés válságának időszakában is figyelemre méltó szakmai és pedagógiai kísérletek folynak. Vajon milyen szerepe van a könyvnek az autós szakmákra készülő fiatalok körében?

Impozáns és szép az iskola modern stílusú épülete; nyolc éve készült el. Mondják, hogy az ország egyik legjobban ellátott középfokú szakképző intézménye, ami minden bizonnyal igaz. Csak hát könyvtári helyiséget nem terveztek bele a mérnökök 1985-ben! Persze azért kezdettől fogva van könyvtára az iskolának, ráadásul nem is akármilyen, de ez nem a tervezők, hanem a pedagógusok érdeme. Észrevételeik nyomán ugyanis az igazgatóság a hatalmasra méretezett, 120 négyzetméteres klubtermet kettéválasztatta, és egyik felét azon nyomban berendezték könyvtárnak. A könyvvállomány, melynek egy része – főleg a kézikönyvek, a szótárak – a szaktantermekben van elhelyezve, meghaladja a tizenkétezeret, megnyugtatóan kielégíti az igényeket.

Molnárné Vajda Zsuzsa könyvtáros egészében véve elégedett az autószerelő és a karosszérialakatos szakmával ismerkedő ipari tanulók olvasási kedvével. Van olyan nap, meséli, nem is kevés, amikor százötven-kétszáz tanuló is benyit hozzá könyvekért. Igaz, legtöbbször ugyanazok a fiúk. S mit kérnek a könyvtá-

rostól? Ezek a fiatalok jóval ritkábban keresik a szépirodalmi műveket, mint a hasonló korú gimnazisták; számukra az ufó-témák, a sport- és az elektrotechnikai könyvek a kapósak. Az iskola képzési profiljának megfelelően az állomány nagyobbik felét a műszaki és a természettudományos könyvek teszik ki.

M. Vajda Zsuzsa arról is tájékoztatott, hogy a mostani tanévben ugrásszerűen megnőtt az idegen nyelvi szótárak s a nyelvkönyvek iránti kereslet. Ez szakképző iskolában eddig nem volt jellemző. Az örvendetes jelenség magyarázata, hogy az ipari szakmát tanuló fiatalok körében is mind nagyobb becse van az idegennyelv-tanulásnak. Tanáraik szerint feltűnően szorgalmasak az iskolai nyelvórákon. Jól tudják, hogy nyelvismeret birtokában könnyebb elhelyezkedni, munkához jutni az ipari szakmákban is.

Csak lenne több pénz!

Még nem esett szó ebben a riportban pénzről, pontosabban az iskolák beszerzési keretéről, amely kivétel nélkül mindenütt kevés. Etyeken például (a tanári kézikönyvek külön keretén kívül) 1992-ben és 1993-ban mindössze tíz-tízezer forint jutott erre a célra. A jómódúnak tartott budapesti XII. kerületben levő Kiss János altábornagy utcai iskola költségvetésében is csak évi hatvanezer forint beszerzési tétel szerepel. Nem nagy pénz ez sem. Timárban viszont a könyvtár az idén 200 000 forinttal gazdálkodhat. Igaz, ebből az összegből a folyóiratok, hetilapok előfizetésére elmegy 110 ezer, de azért 90 000 forintból már telik néhány könyvre. A pestszenterzsébeti általános iskola kerete is szűkös, csupán évi 14 ezer forint. A Kossuth gimnáziumé sem sokkal több, ők 30 ezer forintot fordíthatnak vásárlásokra. A Csonka János Szakközépiskolában 1985 óta évente 80 és 100 ezer forint közötti összeg jut a könyvtárnak.

Szomorú az iskolák szegénysége. Ennyire kevés pénzből komoly fejlesztésre még csak gondolni sem lehet, amikor oly nagymérvű az infláció, hogy tízezer forintért már csak három-négy értékesebb kézikönyvet lehet vásárolni. A dotáció megszűntével iszonyatosan megugrottak a könyvárak. A könyvpiacot ma a széthullás és a drágaság jellemzi.

Az iskolák, illetve a leleményes könyvtárosok sokféleképpen próbálnak pénzhez jutni, hogy a mostoha viszonyokon valamicskét is enyhítsenek. A Kossuth Lajos Gimnáziumban alapítványt hoztak létre evégett (Sacculus Ludovici néven, ami magyarul annyit tesz, hogy Lajos zsákja), és az idén ez a költségvetési juttatás mellé újabb 30 ezer forintot hozott nekik.

Más iskolák figyelme a pályázatok felé fordul, onnan is lehet néhány tízezer forinthez jutni. A fölkeresett iskolák többféle pedagógiai és kulturális pályázaton igyekeztek megütni a szerencsét. Jórészt sikerrel. A timáriak a Nemzeti Alapítványtól kaptak 30 ezer forintot. A Kiss János altábornagy utcai általános iskola nemrégiben 100 ezer forintot nyert a Fővárosi Pedagógiai Intézet pályázatán. Erzsébetről a Mártírok úti iskola ily módon az utóbbi időben három alkalommal jutott pénzhez: 25 + 30 + 20 ezer forinttal növelhették meg szegényes költségvetési keretüket.

Minden pályázaton nyert forint jól jön az iskoláknak, de ez a segítség csak a foltozáshoz elég, a könyvtár fenntartásának és gyarapításának nem ez az igazi módja. Az iskolafenntartó kötelezettsége nem hárítható át a civil kezdeményezések bankszámlájára! De az is igaz, hogy az önkormányzatoktól sem szabad lehetetlent kívánni a szegénység évadán. Az iskolai könyvtárak anyagi alapja majd akkor szilárdul meg igazán, ha a gazdasági fellendülés az iskolafenntartókat a mainál sokkal jobb helyzetbe hozza.

Központi könyvlerakat?

Mai gondjainkat más könyvtári problémák is tetézhetik, de ezeknél is a pénzhiány játssza a főszerepet. Már is idősebb az a kérdés, hogy mire hárul az újonnan létesített iskolák könyvtárának felszerelése, ellátása, illetve hogyan modernizálják könyvtárunk állományát azok az iskolák, amelyek ez idő tájt strukturális változáson mennek át, például átalakulnak hat- vagy nyolcosztályos gimnáziummá. Egy nyolcosztályos középiskolának ugyanis lényegesen tágabb a gyűjtőköre, mint egy általános iskolának. Néhány száz vagy néhány ezer új könyvre okvetlenül szükség lesz a profilt váltó oktatási intézményekben. Várható, hogy a sok más nehézséggel küszködő iskolák és a szegény önkormányzatok önerőből nem tudják megoldani ezt a feladatot.

Horváth Tibor, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója úgy véli, hogy állami erőforrásokból központi lerakatot lehetne létrehozni, amely rendkívüli esetben ellátná a szükséges könyvekkel az átalakuló és a rászoruló hazai iskolákat, ezenkívül segítené a határon túli magyar iskolák tankönyvekkel való ellátását is.

– Nem gondolok valami elterpeszkedő, bürokratikus szervezetre – magyarázza az ötletet Horváth Tibor –, elég volna hozzá egy-két státus, és rá lehetne bízni ezt a feladatot valamelyik pedagógiai intézetre vagy regionális oktatási központra, de akár az OPKM-re is, ha nincs más vállalkozó. Mivel a tankönyvek jelentős része nagyon drága, azt is elképzelhetőnek tartom, hogy – a kormányzati szociális támogatás részeként – ez a lerakat rendelkezne számottevő kölcsönzési állománnyal is, ahonnan egyes iskolák (tartós kölcsönzéssel) igényelhetnének könyveket rászoruló diákjaik számára.

Íme, egy több mint érdekes ötlet, mely pillanatnyilag arra vár, hogy valamilyen egyesület vagy szervezet hivatalosan a művelődési tárca elé terjessze.

P. Kovács Imre

Andrei Oisteanu (Románia)

